

Fulcherius Carnotensis, Kutsal Toprakları Kurtarmak – Kudüs Seferi, Çeviren: İlcan Bihter Barlas, IQ Yayınları, İstanbul 2009, 1. Baskı, 304 sayfa, ISBN 978-975-255-259-3.

1095 tarihli Clermont Konsili'nde Kutsal Roma Katolik Kilisesi'nin ruhani lideri Papa II. Urbanus'un yaptığı "Kutsal toprakları kurtarma" çağırısı üzerine başlayan Haçlı Seferleri, yüzyıllar boyunca devam etti. Seferler sırasında binlerce insan hayatını kaybetti. Onlarca şehir harabeye çevrildi. Ekinler yakıldı ve geçim hayvanları kılıçtan geçirildi. Doğu Akdeniz sahil şeridinin altı üstüne getirildi. Kan ve gözyaşı, bu seferler sırasında Ortadoğu bölgesinin ölümsüz mirasına düşen ölümcül bir tereke haline geldi. Haçlı Seferleri'nden geriye yalnızca acı hatıralar değil, bu hatıraları yüzyıllar sonrasına taşıyan bazı yazılı metinler de kaldı. Tanıtımını yaptığımız kitap, bu tarihî metinlerden birinin, I. Haçlı Seferi'ne katılmış olan Fulcherius Carnotensis tarafından kaleme alınmış eserin Türkçe çevirisidir.

Fulcherius Carnotensis, I. Haçlı Seferi ismiyle tarihteki yerini alan ilk Haçlı seferine katılan Katolik rahiplerden biridir. Clermont Konsili'ne bizzat iştirak ettikten sonra tâbi olduğu Etienne de Blois'ın maiyeti ile birlikte Dük Robert de la Normandie'nin ordusuna katılma da, daha sonra 1097 yılının sonbaharında ana Haçlı ordusundan ayrılan Baudouin de Boulogne'un hizmetine girmiştir. 1118 yılında ilk Kudüs Kralı olarak hayatını kaybetmesine kadar Baudouin'in yanından ayrılmayacak olan Fulcherius, Baudouin'in Urfa Haçlı Kontluğu'nu kurmasına bizzat şahitlik etmiştir. Dönemin en önemli görgü tanığı olarak daha sonra kaleme alacağı eserinin, günümüzün en değerli Haçlı kaynaklarından biri olmasını sağlayacak olan gözlemlerini gerçekleştirmiştir. Fransız kökenli bir din adamı olan Fulcherius, I. Haçlı Seferi'nden sonra Kudüs'e yerleşmiş ve ömrünün sonraki yıllarını burada tamamlamıştır.

Yazarımızın eseri *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium* adını taşısa da yaygın olarak yazarının ismiyle Fulcherius Carnotensis anılmaktadır. Bu eser, *Anonim Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum* ile *Raimundus Aquilers*'nin *Historia Francorum qui ceperunt Jerusalem*'i ile birlikte I. Haçlı Seferi'nin görgü tanıklarına dayalı üç kaynağından biridir.

Üç temel bölümden oluşan eserin ilk bölümü (I. Kitap), 1097 yılının Mayıs-Haziran'ında gerçekleşen İznik kuşatmasını, Haçlıların Anadolu'dan geçişini, ilerlemekte olan Haçlıların 20-21 Ekim 1097'de Antakya'yı kuşatma altına almalarını, 1099'un Temmuzunda Kudüs'ü ele geçirmelerini ve aynı yılın Ağustosunda meydana gelen Askalan Savaşı'nı konu edinmektedir. Görece daha dar bir döneme odaklanan II.

Kitap, Kudüs Kralı olarak taç giyen I. Baudouin'in Kudüs'te kral olarak hüküm sürdüğü 1100-1118 yılları arasını anlatmakta, sonraki ve son "Kitap" ise, 1127 senesine kadar Kudüs Kralı olarak görev yapan II. Baudouin dönemini aktarmaktadır.

Fulcherius Carnotensis'in eseri, I. Haçlı Seferi ile ilgili olarak Fransız asıllı yerel bir Frank sakini tarafından kaleme alınmış olan tek eserdir. Eserin historiyoğrafik yönteminde Kudüs merkezli bir anlatı biçimi benimsenmiş olsa da, metinde sık sık Kahire'deki Şii Arap Halife'ye göndermede bulunulması, Dımaşk, Halep ve Musul'daki Sünni Türk hükümdarlar ile olan ilişkilere yer verilmesi, Urfa, Antakya ve Trablus Haçlı kontluklarına dair bilgilerin mevcut olması, yazarın vizyonunu yansıtmaya açısından değerli olmakla birlikte, anlatının çerçevesini genişletmesi bakımından da önemlidir. Öte yandan, Fulcherius'un II. Baudouin'in hâkimiyet dönemini konu edindiği III. Kitap, 1119-1126 yılları arasında Antakya Saltanat Naipliği'ni yürüten ve Doğu'daki "Tüm Haçlıların Koruyucusu" olan II. Baudouin'in geniş faaliyet alanından dolayı bir tür "dört Haçlı devletin tarihi" özelliğini de taşımaktadır.

Fulcherius'un dünyayı anlama biçimi, klasik ortaçağ zihniyetine sahip dindar bir insan olarak, dindarcadır. Buna göre, iyi ya da kötü her şey Tanrı tarafından, günahlarının ya da adanmışlıklarının karşılığı olarak insanlara verilmektedir. Kazanılan zaferler onun izniyle ve İsa Mesih'in lütfu ile kazanılmakta, mağlubiyetler ise Tanrı'dan uzaklaşmanın bedeli olarak ortaya çıkmaktadır. Tarih, Tanrı'nın çizdiği yolda ilerlemekte, onun iradesi ile işlemektedir.

Yazarın zihninde, dönemin anlayışına uygun olarak "biz" ve "onlar" şeklinde iki kategori mevcuttur. "Onlar" Tanrı'nın lanetine müstahak olup, küfür ehli oldukları için ele geçirdikleri şehirleri günahları ile doldurur ve kirli çizmeleri ile çiğnerler. "Biz" ise Ulu Tanrı'nın sevgili ve seçkin kulları olup, mukaddes yerleri kâfirlerin kirli dünyalarından kurtarmak gibi kutlu bir görevle onurlandırılmıştır. "Onlar"ın mağlup olmaları hak ve Tanrı'nın irade beyanı ile şekillenen tarihsel bir zorunluluk, "Biz"ın mağlubiyeti ise, Tanrı'nın "günahlarımıza" kefarete olarak bizi sınamaya tabi tuttuğu geçici bir durumdur.

Frank Rahibi yazarımızın yukarıda özetlemeye çalıştığımız dünyaya yönelik anlam algısı, eserinde de açık bir biçimde görülmektedir. Metinde "Onlar," yani Müslümanlar bir tür insanlık-dışı varlıklar olarak görülmüş, Haçlılar tarafından canlı canlı yakılmalarında herhangi bir anormallik olduğu "tespit" edilmemiştir. Baudouin'i küçük düşürecek en küçük bir ayrıntıya dahi yer verilmemiş, Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki düşmanlıklar ve savaşlar "ballandıra-ballandıra" anlatılırken, Haçlı seferleri sırasında gelişen iyi ilişkiler görmezden gelinmiştir. Fakat tüm bu unsurlar, dönemin nadir tanıklarından biri olan Fulcherius'un eserini değersiz kılmamaktadır. Çünkü tarihsel olaylar her ne kadar değer yüklü anlatılar içinde işlense de, bu olayların maddi formu her zaman kendisine yüklenen değerlerden arındırılabilir. Nitekim *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium*'da anlatılanlarla diğer kaynaklarda mevcut bilgiler arasında kurulan paralellikler, Fulcherius'un, her şeye rağmen güvenilir bir kaynak olduğunu ortaya koymakta, eserinin tarihsel değerini şüpheye yer bırakmayacak bir biçimde kanıtlamaktadır.

Eserin Türkçe çevirisi gelince;

Fulcherius Carnotensis'in *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium*'un Türkçe çevirisi, IQ Yayıncılık tarafından İlcan Bihter Barlas imzası ile Haziran 2009'da yayınlanmıştır. *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)* başlığı ile yayınlanan kaynak eser, çevirenin önsözünden anlaşıldığı kadarıyla, 1969 yılında Knoxville'de yayınlanan F. Rita Ryan imzalı *Fulcher of Chartres, A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127* başlıklı İngilizce çeviriden Türkçe'ye aktarılmıştır. Bu durum, kuşkusuz bazılarının gözüne bir sorun olarak görünecektir, ancak kendi hesabıma ben "bu sorunun," Anadolu'nun tarihi açısından bu denli önemli bir kaynak eserin bugüne kadar Türkçe'ye çevrilmemiş olmasından daha büyük bir sorun olmadığına eminim.

Mustafa Alican*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bornova-İZMİR.

